

PETŐFI-VERS, NÓTA, NÉPDAL

A PETŐFI POEM, URBAN FOLK SONG, FOLK SONG
PETEFIJEVA PESMA, STAROGRADSKA, NARODNA

KÓNYA SÁNDOR

néprajz-, népzene kutató, pedagógus
énekeltversszerző és -előadó
konyacsoka@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ • Az írás bevezetőjében idézett, a szöveg és dallam egységével kapcsolatos gondolatokból arra következtethetünk, hogy vershez dallamot szerezni vagy illeszteni egy ősi, természetes állapot visszaállítását jelenti. A versszerző költők és a dallamszerzők az élő folklór alakítói, teremtoi, ők hozzák létre azt a művet, mely idővel a közízlés követelményeihez igazodva, kisebb-nagyobb mértékben megváltozhat. Petőfi Sándor számos verséből alakult közkedvelt dal. Ki ne ismerné a *Befordultam a konyhára*, a *Fa leszek, ha fának vagy virága* vagy a *Tíz pár csókot egy végből* kezdetűeket. *Alku* című verse, a *Juhászlegény*, *szegény juhászlegény* kezdetű pedig népdalaink világát gazdagítja ma már. A vajdasági szerbeknek is vannak Petőfi-dalaik. A legismertebb a *Falu végén kurta kocsmá*, azaz a *Na kraj sela čadava mehana* – Jovan Jovanović Zmaj átköltésében. – Ebben az írásban a *Fürdik a holdvilág az ég tengerében* kezdetű vers közösségivé válása kerül bemutatásra. Egyik novellájában Szabó Magda a verssel kapcsolatos változatképzés érzékletes leírását adja. Érdekes módon az átalakulás két mederben folyt, mert *nótásodásról és népdalosodásról* is beszélhetünk. A vers népies dallá, azaz magyar nótává alakult Bognár Ignác dallamával, de e költeménynek népdalos változatai is vannak. Csókán gyűjtött népi változatának régi dallama, melynek szerzőjét nem ismerjük, siratóinkkal mutat rokonságot, de históriás énekeinkkel is kapcsolatba hozható. A *Fürdik a holdvilág...* kezdetű Petőfi-vers nagyon népszerű, mert *nótás és népdalos* változatai is születtek, de azt is mondhatnánk, hogy a vers újabb kori ismertségéhez nagyban hozzájárult a folklorizált változatok sziporkázó sokasága is.¹

¹ Az átdolgozott és kiegészített cikk alapja az az előadás, amely a Kiss Lajos Néprajzi Társaság *Idő, idő, tavaszidő* című tanácskozásán hangzott el Temerinben, 2021. szeptember 11-én. A tanácskozással Bori Imre azonos című könyvének 50 évvel azelőtti megjelenésére emlékeztünk. A szöveg első változata a *Létünk* 2022/1. számában jelent meg kották és kép nélkül, *Fürdik a holdvilág – vers, nóta, népdal* címmel.

KULCSSZAVAK • Petőfi-vers, folklorizáció, variáns, szöveg,
dallam, magyar nóta, népdal

SZÖVEG ÉS DALLAM EGYSÉGÉRŐL

Az énekelt költészeti, népköltészeti alkotásokat, a dalt, nótát, népdalt a szöveg és dallam egysége jellemzi. Érdeemes ezzel kapcsolatban Sebő Ferenc gondolatait idézni, aki a következőket mondja:

„A magyar népdal maga az énekelt vers. Régen a vers és dallam csak együtt szerepelt. [...] a költészet eleve énekelt volt az ősi időktől, aztán elkezdett leválni a dallamról, és lett belőle hangosan olvasott vers, aztán szavalt vers, majd némán olvasott vers. [...] Rájöttem, hogy a vokális anyagok, a népdalok, a balladák – az énekelt költészet túlélői... Az *énekelt vers* nem halt ki. A népi használatban egyszerűen tovább élt, [...] csak elkezdtek később *népdalnak* nevezni” (Kiemelés tőlem – K. S.) (TÖRÖK 2020).

Vers és dallam egységére sokan rámutattak már. Egy irodalmi idézet következik a rónák népének kiváló ismerőjétől Tömörkény Istvántól, aki egyik kötetében, a *Nótaversekről* című novellában így ír:

„Azon rigmusokról, amelyek a nótához tartoznak, s amelyek nem úgy vannak, mint az úgynevezett dalköltészetben, hogy a vers van meg előbb, vagy a nóta s később készül egyikhez a másik, hanem *ezek együtt jönnek valahonnan elő, a jó Isten tudná csak, hogy honnan*” (Kiemelés tőlem – K. S.) (TÖMÖRKÉNY 1943: 141).

A fenti gondolatok arra világítanak rá, hogy vershez dallamot szerezni vagy illeszteni egy ősi, természetes állapot visszaállítását jelenti.

A FOLKLÓR ALAKÍTÓI, A KÖLTÉSZET TEREMTŐI

Idő, idő, tavaszidő című könyvében Bori Imre a nótafákról írja: „ezek az emberek, nyilvánvalóan megkülönböztetett szerepet játszottak egy-egy vidéken vagy előadói készségükkel, vagy sokrétű tudásukkal, hiszen nemcsak továbbadói voltak a rájuk hagyományozott népi szövegeknek vagy dallamoknak, hanem *alakítói – egyszerre megőrzői és »teremtői« is az élő folklórnak*” (Kiemelés tőlem – K. S.) (BORI 1971: 19).

Innen már csak egy lépést kell tennünk addig a következtetésig, hogy a költők és dallamszerzők az élő folklór azon „teremtői”, akiknek a nevét ismerjük.

Olyan esetekben, amikor a szerzők a folklorizmus hatása alatt alkotnak, műveik könnyen közösségivé válnak, *folklorizálódnak*. Ezzel kapcsolatban említi nevezetesen példaként Petőfi verseinek elterjedését Voigt Vilmos (VOIGT 2014: 108).

PETŐFI-DALOK

Isoz Kálmán zenetörténész 1931-ben közölte, hogy addig 184 dalszerző 510 zeneművet írt 202 Petőfi-versre (LESZLER 1986: 282). Gondoljuk csak el, még hány száz megzenésített Petőfi-vers született azóta. Persze ezek nagyobbik része nem folklorizálódott. De egészen bizonyos, hogy többtucatnyi Petőfi-vers vált népies dallá, azaz magyar nótává, mint például: a *Fa leszék, ha fának vagy virága*, a *Befordultam a konyhára*, a *Rózsabokor a domboldalon*, a *Kis lak áll a nagy Duna mentében* (eredetileg *A távolból* címmel) vagy *A virágnak megtiltani nem lehet* kezdetű versek. Az *Alku* című kétstrófás költemény pedig, gyakorta hét-nyolc strófás dallá bővült, mondhatjuk, népdalosodott, *Juhászlegény, szegény juhászlegény* kezdettel ismerik sokan.

Petőfi verseinek vajdasági dallamszerzőiről – Piros Józsiáról, Lányi Ernőről, Antalffy-Zsíross Dezsőről – Németh Ferenc nagyszerű kultuszkönyvéből értesülhetünk (NÉMETH 2014: 219). Jelen írásomhoz ebből a műből kaptam ihletést.

A vajdasági szerbeknek is vannak Petőfi-dalaik. A legismertebb a *Falu végén kurta kocsmá*, melyet *Na kraj sela čadava mehana* kezdettel Jovan Jovanović Zmaj ültetett át szerb nyelvre. Szövegének több folklorizált változata is létezik, dallamának szerzője ismeretlen.

A VERS

A Fördik a holdvilág az ég tengerében kezdetű Petőfi-vers négy versszakos (PETŐFI 1983: 22–23):

Fördik a holdvilág az ég tengerében,
Méláz a haramja erdő közepében:
Sűrű a füvön az éj harmatozása,
De sűrűbb két szeme könnyének hullása.

Baltája nyelére támaszkodva mondja:
„Mért vetettem fejem tilalmas dolgokra!
Édes anyám, mindig javamat akartad;
Édes anyám, miért nem fogadtam szavadat?

Elhagytam házadat, földönfutó lettem,
Rablók, fosztogatók közé keveredtem;
Most is köztük élek magam szégyenére,
Ártatlan útasok nagy veszedelmére.

Elmennék én haza, itt hagynám ezeket,
Örömet itt hagynám! de most már nem lehet:
Édes anyám meghalt, kis házunk azóta
Régen összeroskadt, s áll az akasztófa.”

Pest, 1844. [márc.]

Dallamot a vershez Bognár Ignác írt, aki 1810. március 18-án született Csepregen, 1883. november 1-jén halt meg Budapesten. Tenorista, zeneszerző, karigazgató volt. Rajongott Petőfiért, 37 verséhez szerzett dallamot (LESZLER 1986: 59, 282), ezzel bizonyára csúcstartó. Bognár Ignácról utcát neveztek el Csepregen, szülőházának helyén pedig 1993-ban emléktáblát helyeztek el.

A MAGYAR NÓTA

A magyar nótává alakított Petőfi-vers szövege két versszakra redukálódott, megtartva az eredeti költemény két első versszakának első felét, és az utolsó versszakot:

Fürdik a holdvilág az ég tengerében,
Méláz a haramja erdő közepében.
Fokosa nyelére támaszkodva mondja:
Mért is adtam magam tilalmas dolgokra?

Örömet itt hagynám a betyáréletet,
Elmennék én haza, de most már nem lehet.
Édesanyám meghalt, kis házunk azóta
Régen összeomlott, s áll az akasztófa.

A szövegrészek rendszerint változnak, a nótának sok variánsa létezik, melyek gyakran csak árnyalatnyival különböznek egymástól, de mindegyiknél fennmaradt a magyar nótákra jellemző két strófa. A *Méláz a haramja erdő közepében* helyett sokszor a *Bújdosik a betyár erdők sűrűjében* hallható. Előfordul, hogy az *ég* helyett *éj* szerepel az első sorban, a harmadikban *fokos* helyett *balta*, a negyedikben a *magam* helyett *fejem* fordul elő. A második versszak két első sora a következőképp is megjelenik néha:

Elmennék én innen, de nem eresztenek,
Itthagynám a bandát, de most már nem lehet.

A második versszak harmadik sorában a *bázunk* helyett *kunyhónk*, a negyedikben az *összeroskadt* helyett *összeomlott* is szerepelhet. Ez a változatosság szinte már a népdalok közé sorolhatóvá tenné a dalt, de ez mégsem lehetséges, mert nótás jegyei erőteljesek; ezek: a soha nem változó dallam, a köznyelvi, nyelvjárástól mentes, általánosító szöveg, és persze a két strófa. A nótában újraéledt Petőfi-vers dallama soha nem változik. Legelterjedtebb szövegével és Bognár Ignác dallamával Béres József igényes gyűjteménye közli (BÉRES 2009: 380):

Parlando, rubato

Für-dik a hold - vi - lág az éj ten - ge - ré - ben,
Buj-do - sik a be - tyár er - dő sű - rü - jé - ben,
Fo - ko - sa nye - lé - re tá - masz - kod - va mond - ja:
Mért is ad - tam ma - gam ti - lal - mas dol - gok - ra?

Örömet itt hagynám a betyáréletet,
Elmennék én haza, de most már nem lehet.
Édesanyám meghalt, kis kunyhónk azóta
Régen összeomlott, s áll az akasztófa.

Szabó Magda, a sokak által kedvelt, egyik legtöbbet fordított írónk *Karácsonyi ajándék* című novellájában a következőket írja:

„A szavak, későbbi mesterségem nyersanyaga, mindig elragadtattak. [...] Apám szeretett énekelni, egyik kedvenc műsorszáma volt a megzenésített Petőfi-vers: *Fürdik a holdvilág*... Egy időre le kellett mondania kedves daláról, mert valósággal rosszul lettem a bánattól, valahányszor hallottam. Azonnal megjelent előttem a haramia, aki mélázik az erdőben, a mélázásról azt gondoltam, az valami sokkal gonoszabb dolog, mint a gyilkosság – s részint mert mélázik a boldogtalan, részint mert nem hallgatott az édesanyja szavára, most aztán előbb-utóbb felakasztják. Apám, hogy dalolhassa, átírta a szöveget, máig emlékszem rá, hogy életem első éveiben hogy alakult ez a csepp remekmű a mi otthonunkban.

Fürdik a holdvilág az ég tengerében,
sétálgat a legény erdő közepében,
a botja nyelére támaszkodva mondja,
jaj de jól is él ő, nincsen semmi gondja.

Édesanyám, mindig javamat akartad,
ha fázott a hátam, mindig betakartad,
elhagytam a házad, tehénpásztor lettem,
de majd felkereslek, csak ne aggódj, szentem!”

(SZABÓ 2019: 72–73)

Lám, az ártatlan gyermeki aggodalom Petőfi sorait is átírhatja. A novellában hiteles leírásban ismerhetjük meg a vers egyik alakítóját (Szabó Magda édesapját), a vers szövegének átformálását és a változtatás okát is.

A NÉPDAL

A népdalokat egyetemista korom óta gyűjtöm, és minden gyűjtőlapom fontos számomra, de az itt mellékelt több szempontból is az egyik legbecsesebb.

Unnes felvétel

1978. jan. 8.

Csóka

Keszég István /68/
parlando ♩ 116

A

Gy. Simon István
Lej: Kónya S.

1. Búj-do-sik a hold-fény fel-hő ten-ge-ri-be,
Búj-do-sik a bē-tyára er-dő sú-re-ji-be.
Tá-masz-kod-va mond-ja fo-ko-sa nye-lé-re:
Mér ad-tam fe-je-met a bē-tyár-é-let-re.

2. Apám, anyám intett engémet a jóra,
De én mind rossz gyermek, nem hallgattam szóra.
Elhattam a házát, búgdosóvá lettem,
Egy rablóbandának fővezére lettem.
3. Rábéi törvényszék, huszonötben benne,
Mind a huszonötene rollam törvényközének.
A huszonhatodik a nevetem írja,
Mellette jégycs dáma bűnömet számlálja.
4. Hej, te világdáma, né írd a ~~bűnöm~~ **nevetem**,
Az istenre kérlek, mentsd meg életemet.
Nincs keserűbb kenyér, mint a szegény rabé,
Sűrű könnyejitől áztatja meg, szegény.

Palera: Szigedi Nevet... 592
J197

2. Vsz.: 1. 2.3. Vsz.: 2. 2.3.4. Vsz.: 3. 3. Vsz.: 4. 4. Vsz.: 5. 4. Vsz.: 6. 4. Vsz.: 7. 4. Vsz.: 8.
4. Vsz.: 9. 4. Vsz.: 10.
Kösz

Amellett, hogy Petőfi folklorizálódott versrészletét tartalmazza, a dal gyűjtője, Cs. Simon István költő, publicista, a csókai Móra Ferenc Művelődési Egyesület alapítója és első elnöke. A lap fejléci tájékán pedig neves népzenekutatónk Bodor Anikó saját kezű bejegyzése látható: „nincs felvétel”, mármint hiányzik a hangfelvétel. Persze, hogy hiányzik, hiszen lejegyzés után visszaadtam Cs. Simon Istvánnak a hangszalagot, mert több riportja is azon volt. Bodor Anikó lentebb a dallam variánsait is följegyezte („Paksa: *Szögedi Nemzet...* 54. sz., J I 97”).

Parlando ♩ = 116

1. Búj - do - sik a hold-fény fel - hő ten - ge - ri - be,

Búj - do - sik a bē - tyár/rə er - dő sú - re - ji - be.

Tá-masz-kod - va mond-ja fo - ko - sa nye - lé - re:

Mér ad - tam fe - je - met a bē - tyár - é - let - re.

2. vsz. 2.3. vsz. 2.3.4. vsz. 3. vsz. 4. vsz. 4. vsz. 4. vsz. 4. vsz. 4. vsz. 4. vsz. 4. vsz.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

-kő/zs-

2. Apám, anyám intett engémet a jóra,
De én mint rossz gyermek, nem hallgattam szóra.
Elhattam a házat, bújdosóvá lettem,
Egy rablóbandának fővezére lettem.

3. Rábéi törvényszék, huszonöten benne,
Mind a huszonöten rollam törvényközének.
A huszonhatodik a nevemet írja,
Mellette jegyő dáma bűnömet számlálja.

4. Hej, te világdáma, ne ird a nevemet,
 Az Istenre kérlek, mentsd meg életemet!
 Nincs keserűbb kenyér, mint a szegény rabé,
 Sűrű könnyejitől áztatja meg, szegény.

CSÓKA, Keszég István (68)

Cs. Simon István 1978. január 8., Kónya Sándor

A dal Csókán gyűjtött változatának szövegében föl villan az *ë-ző* nyelvjárás (*intëtt engëmet*), az *ö-ző* nyelvjárás (*törvényköznek*) és a földrajzi aktualizálás (*rábéi törvényszék*). Az adatközlő énekes előadásában gyakran előfordult a *vokalizáció* is. Lényege: mássalhangzóval végződő szótag esetén a mássalhangzóhoz egy veláris, illabiális, tökéletlenül képzett *e-* vagy *ö-féle* hang kapcsolódik, hogy zeneileg határozott, lezárható hang, szótag jöjjön létre. A vokalizáció megkönnyíti az éneklést, az előadásmód jellemző jegye. Jelölése: *a, ä, γ* (bővebben lásd KÓNYA 1977: 56–57). Hiátustöltő *j* is előfordul a 3. és 4. versszak utolsó sorában. Ez a hang a tájnyelvben gyakran előadódik magánhangzók torlódása esetén.

Látható, hogy a népdal első versszaka és a második is – mely a nótában sohasem fordul elő – a Petőfi-versből van véve, ugyanakkor a dal második versszakától végig közeli rokonságot mutat egy Kálmány Lajos által Rábén gyűjtött *A fő cinkos* című, nagyon hosszú balladaszerű rabnóta részleteivel (KÁLMÁNY 1891: 18–19):

 Édös apám, anyám / Sokat kért a jóra,
 De én, mind rossz gyerek, / Nem hajlottam szóra;

Ráhajlanék, de mán / Késő, hull a könyvem,
 Tizenkét rablónak / Fő cinkussa löttem.

 Szögedi törvénbe / Huszonnégyen vannak,
 Mind a huszonnégyen / Rúlam tanácskoznak;

A huszonötödik / Levelemet írja,
 Az a hírös dáma / A nevem diktálja.

No, te hírös dáma, / Ne diktáld a nevem,
 Az Istenre kérlek, / Hadd mög az életöm!

 (RÁBÉ)

A rabnóta rövidebb változatát dr. Burány Béla is lejegyezte Csókán (BODOR 1977: 100):

Kikindai urak tizenketten vannak,
Mind a tizenketten rólam tanácskoznak.
A tizenharmadik a nevemet írja,
Mellette jegy dáma, bűneim számlálja.
hej, de Mi ja bűnöd, betyár, meséld el azt nékem!
Nem mesélem, szép lány, az én bűneimet,
Így is, úgy is elveszik az életemet!

(CSÓKA)

Azt hiszem, jól érzékelhető a bemutatott szövegek közötti szerves kapcsolat.

Szintén Csókán gyűjtötte dr. Burány Béla a következő változatot (BODOR 1977: 102):

Fürdik a holdvilág a nap tengerében,
Bújosik a betyár erdő sürejében.
'sz apám, édesanyám sokat intett jóra,
De jén mint rossz gyermek nem hajlottam szóra.
Bujdosója lettem ennek a világnak,
Fő cinkussa löttem kétezör betyárnak!

(CSÓKA)

Itt már a romlás jelei mutatkoznak, mert a holdvilág a *nap* tengerében fürdik, és a *kétezzer* betyár is igen túlzó szám. Dr. Burány Béla – hála Istennek – népi kultúránk minden morzsáját begyűjtötte, lehajolt a torz féldrágakő után is. Ez a szöveg is bizonyítja, hogy a Cs. Simon által gyűjtött dal nem magányos képződmény, vannak változatai.

A szövegek egy ősi vonásáról még szót ejtenék: a régész, történész, képzőművész László Gyula írta – Jakubovich Emilt idézve –, hogy a *gyászmagyarok első személyben* mondták éneküket, „mintha ők maguk szólalnának meg”. A török–tatár hősi énekek is ilyenek – állítja László Gyula (LÁSZLÓ 1988: 125–126). Petőfi a vers 6. sorában tér rá az első személyben való verselésre, a népdal és a nóta is a 4. sorban, és mindvégig ebben a régies kifejezési módban maradnak: a vers is és folklorizálódott változatai is.

A népdal dallama teljesen különbözik a nóta dallamától, és a gyűjtőlapon is látható, hogy a dallam sok apró eltérést mutat strófáról strófára, ezek a kis változatok a szöveg hatására jönnek létre, s ez a jelenség a népi, spontán előadásmód egyik jellemzője. A dallam Paksa Katalin szerint a siratórokonság körébe tartozik (PAKSA 1980: 871), Bodor Anikó a dallamstílust a 16. századi históriás énekekkel hozta kapcsolatba (BODOR 1977).

A szövegről és a dallamról elmondottak alapján a Cs. Simon István által gyűjtött csókai változatot a népdalok közé sorolhatjuk. Bodor Anikó is így tett, szövegét közölte is a *Vajdasági magyar népdalok* II. kötetében (BODOR 1999: 309).

Nem csak a Vajdaságban, más vidékeken is népdalosodott a vers:

„Fürdik a holdvilág
Az ég tengerében,
Bújdosik a betyár
Erdő sűrűjében.

Fokosa nyelére
Támaszkodva mondja,
Mért is adtam fejem
Tilalmas dolgokra.

A négy szakaszból itt két fél versszakot vett át és zenésített meg a régi stílusú, ereszkedő, kvintváltó dallammal. Tömör, rövid, időtlen régiséget sugalló népdal lett belőle, ismert Csallóköztől Bodroegközig” – állította Tar Mihály 2016-ban a budapesti Petőfi-konferencián (TAR 2016).

Összegzőképp az állapítható meg, hogy a *Fürdik a holdvilág...* kezdetű Petőfi-vers nagyon népszerű, mert *nótás* és *népdalos* változatai is születtek, de azt is mondhatnánk, hogy a vers újabb kori ismertségéhez nagyban hozzájárult a folklorizált változatok színporkázó sokasága. Az, hogy a vers kezdőmotívuma külön életet él a népköltészetben, egy másik beszámoló témája lehet.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÉRES József 2009. *Szép magyar ének. Gyermekdalok, népdalok, népies dalok és szent énekek*. Akovita Kft., Budapest
- BODOR Anikó 1977. Az Árgirus nóta dallama környékünkön. *Híd*, 1., 89–106.
- BODOR Anikó 1999. *Vájdasági magyar népdalok II. Balladák, betyár- és pásztor-dalok*. Forum Könyvkiadó – Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Újvidék–Zenta
- BORI Imre 1971. *Idő, idő, tavaszidő. A jugoszláviai magyarság népköltészetéből*. Forum Könyvkiadó, Újvidék
- KÁLMÁNY Lajos (gyűjt.) 1891. *Szeged népe. Szeged vidéke népköltése*. III. köt. [k. n.], Szeged
- KÓNYA Sándor 1977. Szöveg és dallam kapcsolata népdalainkban. A dallamvariánsok keletkezése. *Hungarológiai Közlemények*, 32., 51–78.
- LÁSZLÓ Gyula 1988. *Árpád népe*. Helikon Kiadó, Budapest
- LESZLER József 1986. *Nótakedvelőknek*. Zeneműkiadó, Budapest
- NÉMETH Ferenc 2014. *Arany, Jókai és Petőfi kultusza a Vajdaságban*. Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
- PAKSA Katalin 1980. A szögédi nemzet zenéje. In: BÁLINT Sándor: *A szögédi nemzet. A szegedi nagytáj népelete*. Harmadik rész. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 1978–79/2. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 575–905.
- PETŐFI 1983 = *Petőfi Sándor összes költeményei (1844. január–augusztus)*. Kritikai kiadás. Sajtó alá rendezte: Kiss József, Ratzky Rita, Szabó G. Zoltán. Akadémiai Kiadó, Budapest
- SZABÓ Magda 2019. *Daloljanak itt az angyalok. Karácsonyi írások*. Jaffa Kiadó, Budapest
- TAR Mihály 2016. *Petőfi a nép ajkán. „Népdalosodott” Petőfi-versek*. A Magyarok IX. Világkongresszusa „Hamvaidnak elhozása végett...” című Petőfi-konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett változata. Budapest, 2016. augusztus 15–20. file:///C:/Users/HPS/AppData/Local/Temp/adoc.pub_petfi-a-nep-ajkan-nepdalosodott-petfi-versek.pdf. (2021. 10. 14.)
- TÖMÖRKÉNY István 1943. *Rónasági csodák*. Sajtó alá rendezte: Sík Sándor. Szukits kiadás [Szeged]
- TÖRÖK Máté 2020. „Állítom, hogy a beszéd-zene és táncok kommunikációs szentháromságát gyerekkorban együtt kell megtanulni!” [Török Máté beszélgetése Sebő Ferencsel 2020. augusztus 26-án Balatonföldváron.] In: *versenekmondo.hu*, <https://www.versenekmondo.hu/post/seb%C5%91-ferenc>. (2021. 10. 14.)
- VOIGT Vilmos 2014. *A folklorisztika alapfogalmai. Szócikkek*. Argumentum Kiadó – Equinter Kiadó, Budapest

ABSTRACT • From the thoughts quoted in the introduction to this article concerning the unity of text and melody, we can conclude that composing or adapting a melody to a poem represents a return to an ancient, natural state. Poets and composers are the creators and shapers of living folklore; they create works that may change to a greater or lesser extent over time in line with the demands of public taste. Many of Sándor Petőfi's poems have become popular songs. Who would not know the songs that begin with the lines "Befordultam a konyhára" (Into the kitchen I did turn), "Fa leszek, ha fának vagy virága" (I'll be a tree, if you are its flowers) or "Tíz pár csókot egy végből" (Ten pairs of kisses back to back)? His poem "Alku" (The Deal) and the song that begins with the lines "Juhászlegény, szegény juhászlegény" (Shepherd boy, poor shepherd boy) enrich the world of our folk songs today. The Serbs of Vojvodina also have their Petőfi songs. The best known is "Falu végén kurta kocsmá" (Pub at the End of the Village), adapted by Jovan Jovanović Zmaj. This article presents the communalization of the poem "Fürdik a holdvilág az ég tengerében" (The Moonlight Bathes in the Sea of Sky). In one of her short stories, Magda Szabó gives a vivid description of the variations on the poem. Interestingly, the transformation took place in two ways, as we can talk about both the creation of urban folk songs and traditional folk songs. The poem became an urban folk song with the melody of Ignác Bognár, but there are also traditional folk song versions of this poem. The old melody of the traditional folk version collected in Čoka, whose author is unknown, is related to our laments, but it can also be linked to our historical songs. Petőfi's poem "Fürdik a holdvilág az ég tengerében" is very popular because it has been adapted into both an urban folk song and a traditional folk song, but we could also say that the sparkling multitude of folklorised versions has greatly contributed to the poem's recent popularity.

KEY WORDS • **Petőfi poem, folklorisation, variant, text, melody, Hungarian urban folk song, traditional folk song**

SAŽETAK • U uvodnom delu članka navode se ideje o zajedništvu teksta i melodije, na osnovu kojih možemo zaključiti da spajanje melodije lirske pesmi predstavlja vraćanje pesme u drevno, prirodno stanje. A pesnici i kantautori su kreatori živog folklor, oni stvaraju delo, koje će se vremenom prilagoditi zahtevima opšteg ukusa, i promeniće se u većoj ili manjoj meri. Mnogobrojne lirske pesme Šandora Petefija preobražene su u pevanu pesmu. Vrlo su poznate: *Befordultam a konyhára*; *Fa leszek, ha fának vagy virága*; *Tíz pár csókot egy végből*; a na srpskom jeziku u Vojvodini je čuvena *Na kraj sela čađava mehana* u prepevu Jovana Jovanovića Zmaja. Pisma *Alku* je opšte poznata sa počet-

kom *Juhászlegény, szegény juhászlegény* i danas već može se uvrstiti u narodne pesme. U ovom članku prikazan je preobražaj tekstualne pesme *Fürdik a holdvilág az ég tengerében* (*Mesečina pluta nebesima*) u pevanu pesmu. Slikovit opis nastajanja varijante pesme daje Magda Sabo u svojoj noveli. Interesantno je da se preobražaj odigrao u dva različita domena, i to u sferi starogradskih pesama i u sferi izvornih narodnih pesama. Pesma je postala starogradska sa melodijom Ignaca Bognara, ali poznate su i njene folklorisane alternative. U Čoki je zapisana narodna varijanta sa starom melodijom, koja je u srodstvu sa tužbalicama, a slična je i istorijskim pesmama (*históriás énekek*). Petefijeva pesma *Fürdik a holdvilág az ég tengerében* je vrlo popularna, jer ima i starogradske i narodne varijante, s druge strane mogli bismo reći, da je poznatost Petefijeve pesme u novije vreme porasla zahvaljujući sjajnim folklorizovanim verzijama.

KLJUČNE REČI • **Petefijeva pesma, folklorizacija, varijanta, tekst, melodija, starogradska pesma, izvorna narodna pesma**

Beérkezés időpontja: 2025. július 23.
Elfogadás időpontja: 2025. augusztus 1.